

Фидря Ю. Перспективы усовершенствования круга обязанностей, которые возлагаются на лицо, освобожденное от отбывания наказания с испытанием. В статье проанализированы отдельные проблемные вопросы, касающиеся предусмотренного ст. 76 Уголовного кодекса Украины круга обязанностей, которые суд может возложить на лицо, освобожденное от отбывания наказания с испытанием. Исследована правовая природа таких обязанностей, их значение для достижения целей испытания, а также критерии, которыми руководствуется суд при их назначении. Приведена классификация обязанностей по признаку индивидуальности (общие и специальные) и функционального назначения (социальные, ресоциализационные, контрольные (упредительные), реабилитационные). Внесено предложение дополнить законодательный перечень обязанностью возместить вред, причиненный преступлением, что обеспечит восстановление социальной справедливости, а также эффективную правовую охрану прав и законных интересов потерпевшего.

Проанализированы отдельные положения Закона Украины «О пробации». Сформулированы предложения, направленные на усовершенствование уголовного законодательства в этой сфере. В частности, аргументирована необходимость расширения законодательного перечня обязанностей, которые могут быть возложены на лицо, освобожденное от отбывания наказания с испытанием, а также закрепление права суда налагать и другие, не предусмотренные законом об уголовной ответственности, обязанности, исходя из целого комплекса факторов, обстоятельств и условий, относящихся к осужденному и совершенному им преступлению.

Ключевые слова: освобождение от отбывания наказания, пробации, испытания, испытательный срок, исправление.

Fidria Iu. Prospects for Improving the Range of Duties Imposed on the Persons Released from Probation. The article analyzes some problematic issues concerning fixed in Art. 76 of the Criminal Code of Ukraine range of duties which the court may impose on the persons released from probation. In the focus of attention is the legal nature of court-appointed duties, their importance for achieving the objectives of probation and the criteria governing their appointment at court. The author suggests the classification of duties on the basis of identity (general and specific) and the functional purpose (social, resocialization, checking (prevention and rehabilitation); legislative proposal to supplement the list indicating the duty of compensation for harm caused by the crime that will provide the restoration of social justice and effective legal protection of rights and legal interests of the victim. The article clarifies some items of the Law of Ukraine «On probation» relating to the establishment of supervisory kind of probation to the persons released from probation, and implementation of programs on their approbation. The author gives the arguments for expansion of the list of legislative duties that the court may impose on persons released on probation, and securing the right of the court to impose others, not provided by the law on criminal responsibility duties, but taking into account the whole complex of factors, circumstances and conditions concerning the convicted and the crime committed by him.

Key words: release from serving the sentence, probation, trial, chastisement.

УДК 343.235

Б. Чупринський

Доцільність закріплення невичерпного переліку обставин, які обтяжують покарання: дискусійні моменти

У статті досліджуються особливості застосування обставин, які обтяжують покарання та доцільність закріплення вичерпного переліку обставин, які обтяжують покарання в законодавстві України. Аналізується правова природа цих обставин, поняття, значення, класифікація, зміст, можливість розширення в ст. 67 КК України обставинами, що обтяжують покарання і доцільність закріплення невичерпного переліку обставин, які обтяжують покарання у КК України.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, обставини які обтяжують покарання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Згідно ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Судді при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Для правильної організації призначення покарання судами свобода судового розсуду має бути достатньою, щоб дати можливість врахувати та оцінити особливості кожного конкретного випадку. Разом із тим, вона повинна обмежуватися суворими рамками закону, щоб вибір покарання не перетворився на свавілля.

При вирішенні питання про вид і розмір покарання суд у кожному випадку повинен виходити з вимог ст. 65 КК України про суто індивідуальний підхід при призначенні покарання з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного і обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Проте законодавець не конкретизує критерії призначення покарання, не визначає міру їхнього впливу на вид і розмір покарання, що призначається судом. Це створює складнощі на практиці і призводить до порушення принципу справедливості призначення покарання.

У теорії кримінального права залишається гострим та дискусійним застосування обставин, які обтяжують покарання. Протиріччя виникають про те, яким має бути їх перелік – закритим (вичерпним), чи відкритим (примірним)? Хоча в кримінальному законодавстві перелік обставин, що обтяжують покарання, є вичерпним, є випадки коли, не зважаючи на це, суди ігнорують зазначене положення кримінального закону. Тобто при призначенні покарання враховуються обставини, не передбачені в ч. 1 ст. 67 КК, як такі, що його обтяжують, про що свідчить аналіз судової практики [11, с. 65]. А звідси і ряд науковців вбачають доцільним у «відкритті» переліку обставин, які обтяжують покарання, або розширення вичерпного переліку. Також існують різні думки щодо правової природи обставин, які обтяжують покарання. Дискусійними залишаються питання, чи потрібно і як саме конкретизувати в законі кримінально-правове значення обставин, які обтяжують покарання. Потребують також вивчення питання змісту та розширення переліку обставин, які обтяжують покарання, в чинному КК України. Тому важливо проаналізувати зміст тих обставин, які обтяжують покарання, не передбачених КК України, які найчастіше враховуються у судовій практиці, встановити ступінь обґрунтованості визнання їх такими, що обтяжують покарання, а також доцільність закріплення невичерпного переліку обставин, які обтяжують покарання у КК України, або розширити даний перелік і залишити вичерпним.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Обставинам, які обтяжують покарання, в науці кримінального права присвячено чимало досліджень, але найчастіше питання про них розглядаються в контексті робіт, об'єктом дослідження яких є: кримінальна відповідальність або покарання чи призначення покарання (М. М. Бабаєва, М. І. Бажанова, Г. С. Гаверова, В. І. Зубкова, Ю. О. Красікова, В. Т. Маляренко, Г. П. Новосьолова, М. О. Скрябіна, О. Д. Соловійова, В. І. Ткаченка та ін.); проблеми кримінальної відповідальності за різні види злочинів (М. К. Горі, А. Н. Ігнатова, Б. О. Курінова, М. Д. Лисова, Л. О. Прохорова та ін.); обставини, які обтяжують покарання (С. А. Велієва, І. І. Карпеца, Л. Л. Круглікова, Н. Ф. Кузнецової, Б. О. Курінова, О. О. Мяснікова та ін.).

Безпосередньо обставинам, які обтяжують покарання, присвячені А. П. Козлова, С. С. Гаскіна, Г. К. Буранова та Н. М. Сундєвої. В Україні першою такою роботою стала кандидатська дисертація І. М. Федорчук («Обставини, які обтяжують покарання, у кримінальному праві України», 2010). Значна увага обставинам, які обтяжують покарання приділяється, також у підручниках Загальної частини Кримінального права, а також в наукових та науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу. Проте, незважаючи на такі широкі дослідження, у науці кримінального права не вироблено єдиної концепції щодо поняття та значення обставин, які обтяжують покарання.

Мета і завдання дослідження. У межах нашого дослідження є необхідним з'ясування правової природи, змісту та значення обставин, які обтяжують покарання, але не зазначені як такі в ч. 1 ст. 67 КК України.

Завданнями нашого дослідження виступають: 1) дослідження інституту обтяжуючих покарання обставин у його розвитку; 2) аналіз практики кримінального судочинства з метою виявити типові обставини, яким суди у вирокх надавали значення обтяжуючих; 3) напрацювання науково обґрунтованих пропозицій з метою подолання суперечностей та розбіжностей у тлумаченні та застосуванні Кримінального кодексу України.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування результатів дослідження. Доволі гострим та дискусійним у межах вчення про обставини, які обтяжують покарання, було й залишається питання про те, яким має бути їх перелік – закритим (вичерпним), чи навпаки, відкритим (примірним)? Так, у ч. 3 ст. 67 КК зазначено, що суд при призначенні покарання не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в частині першій цієї статті. Отже, законодавець визначив, що

перелік обставин, які обтяжують покарання, на відміну від однойменних переліків, передбачених у деяких попередніх кримінальних законах, є закритим або вичерпним. Незважаючи на це, суди ігнорують зазначене положення кримінального закону, про що свідчить аналіз судової практики. По-перше, досить часто при призначенні покарання як такі, що його обтяжують, враховуються і обставини, не передбачені в ч. 1 ст. 67 КК [11, с. 65]. Показовим є наступний приклад із судової практики. Вироком суду К. було засуджено за ч. 1 ст. 271 КК України до двох років обмеження волі. Проте вища судова інстанція змінила вирок, оскільки відповідно до закону такі обставини, як «не визнавав свою вину», «не розкаюється у вчиненому злочині» не можуть розглядатися як обставини, що обтяжують покарання [19, с. 18-19]. Існують й інші випадки, коли суди порушують заборону, закріплену в ч. 3 ст. 67 КК. Так, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 65 КК, при визначенні міри покарання винній особі суди повинні враховувати не лише обставини, які обтяжують покарання, а й дані про особу винного. В п. 3 ППВСУ від 24 жовтня 2003 р. зазначається, що при дослідженні даних про таку особу, суд повинен з'ясувати, окрім іншого, її минуле, а саме: наявність не знятих чи не погашених судимостей, адміністративних стягнень, тощо [19, с. 14]. Проте судді тлумачать це роз'яснення Пленуму Верховного Суду таким чином, що при призначенні покарання як дані, що негативно характеризують особу винного, необхідно враховувати судимості, які було погашено чи знято в установленому законом порядку.

Перелік обставин, які обтяжують покарання, формує законодавець, а отже при цьому він повинен керуватись певними критеріями, на підставі яких із усієї сукупності об'єктивних та суб'єктивних чинників, що супроводжують вчинення конкретного злочину, обираються саме ті з них, які доцільно закріпити в ч. 1 ст. 67 КК. У логіці підставою для віднесення елементу до множинності є сукупність характерних властивостей множинності [8, с. 682]. Звідси, науковці небезпідставно вважають, що критеріями віднесення того чи іншого чинника до обтяжуючих обставин виступають їх певні риси. На нашу думку, такі риси є нічим іншим, як ознаками обтяжуючих обставин. На відміну від індивідуальних ознак, ці ознаки властиві обставинам, які лише претендують на роль відповідної кримінально-правової категорії, якою є обставини, що обтяжують покарання. Після того, як законодавець закріпить їх у відповідному законодавчому переліку, деякі із цих ознак перетворюються на індивідуальні ознаки. До того ж, у обтяжуючих обставин, що утворюють перелік, з'являються й інші додаткові індивідуальні ознаки, що відображають їх правову природу, бо чинники, передбачені в ч. 1 ст. 67 КК вже виступають засобами індивідуалізації покарання.

Взагалі обставини, передбачені в ч. 1 ст. 67 КК і дані, що негативно характеризують особу винного, незважаючи на різну назву, виконують одну й ту саму функцію – впливають на обрання судом більш суворої міри покарання в межах санкції статті Особливої частини КК [10, с. 74; 75, с. 18-19; 9, с. 25].

Зазначена проблема неодноразово обговорювалась у кримінально-правовій літературі, зокрема Є. В. Благов неодноразово висловлювався про доцільність відкриття переліку обтяжуючих обставин. Проте науковцям, незважаючи на всі спроби, так і не вдалося виробити єдиний підхід щодо вирішення проблеми виходу за межі начебто «закритого» переліку обтяжуючих обставин. Наприклад, С. А. Велієв, В. В. Полтавець, Ю. Б. Мельникова дотримуються точки зору, відповідно до якої обставини, що характеризують особу винного, мають самостійне значення, є самостійним критерієм (правилом) призначення покарання, який хоча і перебуває в певній залежності від інших критеріїв, проте повинен ураховуватися судом при призначенні покарання незалежно від того, передбачені дані про таку особу в переліку обтяжуючих обставин, чи ні [3, с. 56; 16, с. 157; 13, с. 19-20]. Тобто, ці науковці не вбачають розширення переліку обтяжуючих обставин за рахунок урахування при призначенні покарання даних, що негативно характеризують особу винного. Зокрема, Т. В. Непомняща аргументує цю точку зору тим, що перелік даних, які негативно характеризують винну особу, та обставин, передбачених у ч. 1 ст. 67 КК, не співпадають, і перший є значно ширшим, оскільки включає до того ж і ті дані, що позитивно характеризують цю особу [16, с. 57-58]. А. С. Горелик також вважає, що врахування даних, що характеризують особу винного, є *точним дотриманням вимог* закону про загальні засади призначення покарання. Зазначену позицію підтримують й інші науковці [5, с. 148; 17, с. 129]. Вважаємо, що хоча точка зору, яка аналізується, і має право на існування, проте вона не вирішує протиріччя між твердженням про те, що перелік обставин, які обтяжують покарання, є закритим, та судовою практикою в частині врахування даних, що негативно характеризують особу винного, оскільки завдяки цьому і відбувається вихід за його межі.

Виходом із ситуації, що склалась на практиці такі науковці, як Л. Л. Кругликов, О. А. Мясникова, О. Ф. Синдуrowa вбачають у «відкритті» переліку обставин, які обтяжують покарання [9, с. 24; 14, с. 23].

Протилежної точки зору, відповідно до якої перелік обставин, що обтяжують покарання, має бути виключно вичерпним, і ніяким іншим, дотримуються Г. І. Чечель, Н. М. Сундєєва, Д. С. Дядькін, І. М. Федорчук та багато інших науковців. Як правило, на користь такого підходу висловлювались такі аргументи: закритий перелік обтяжуючих обставин обмежує суддівський розсуд при визначенні міри кримінально-правової відповідальності; не дозволяє допустити призначення занадто суворого покарання та є проявом своєрідного гуманізму щодо винної особи забезпечує гарантії законності при призначенні покарання; створення в зазначеній частині кримінально-правового регулювання невизначеності того, що дозволено державі та заборонено громадянину, оскільки з одного боку, особа знає (може та повинна знати) про заборонені вчинки, зобов'язана їх уникати, проте вона необізнана про конкретні обставини цих діянь. Це призводить до нелогічної ситуації, коли перелік злочинів є вичерпним, а можливих форм їх прояву – примірний. До того ж, відкриття переліку призведе до грубого порушення прав підсудного на захист, оскільки він міг і не знати про наявність таких обставин, коли захищався.

На відміну від інших криміналістів, А. П. Козлов пропонує розширити вичерпний перелік обставин, які обтяжують покарання, з тим, щоб останній повніше

охоплював індивідуальні особливості вчиненого та особи винного [7, с. 8-9]. На це С. В. Складаров зауважує, що такі засоби не допоможуть вирішити проблему, бо неможливо закріпити в законі усі обставини, що можуть вплинути на посилення відповідальності, проте «з іншого боку, обмеження правозастосувача у визнанні тих або інших обставин обтяжуючими не буде сприяти реалізації принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності» [6, с. 112].

У свою чергу, А. В. Наумов, В. І. Свінкін та інші криміналісти вважають, що негативні данні про особу винного повинні враховуватись виключно в межах статті, що закріплює вичерпний перелік обставин, які обтяжують покарання, оскільки розширене тлумачення поняття «особа винного» призводить до порушення вимоги закону про закритий перелік обставин, що обтяжують покарання [6, с. 30]. Г. І. Чечель також зазначав, що при призначенні покарання не можна враховувати негативну характеристику попередньої поведінки особи винного та її паразитичний спосіб життя як обтяжуючі покарання обставини, бо це є грубим порушенням закону, що передбачає вичерпний перелік обтяжуючих обставин, в якому зазначені обставини відсутні. Цю ж позицію поділяє й Г. К. Буранов, на думку якого врахування судом негативної характеристики особи, яка не знайшла свого відображення в переліку обтяжуючих обставин, необхідно визнати неприпустимим [2, с. 160-161].

Якщо аналізувати ці точки зору, то на перший погляд, найбільш привабливою виглядає пропозиція зробити перелік обставин, які обтяжують покарання, відкритим. Проте варто погодитись із тим, що такий крок дійсно може призвести до невиправданого розширення суддівського розсуду, коли при призначенні покарання будуть враховуватись такі чинники, які в жодному разі не можна визнавати обтяжуючими обставинами. Це, у свою чергу, призведе до безпідставного посилення міри покарання винній особі, і як наслідок, ускладниться реалізація принципів законності та справедливості. Своєрідною видається і пропозиція І. І. Карпеця залишити перелік обтяжуючих обставин відкритим лише в частині не зазначених у ньому даних, що негативно характеризують особу винного. На наш погляд, це може призвести до суперечливої логічної конструкції, коли закритий перелік обтяжуючих обставин стане водночас відкритим в окремій своїй частині, а тому за наявності певних умов, суд зможе вийти за його межі. Водночас незрозумілою є позиція тих науковців, які хоча і торкаються у своїх працях проблеми розширення переліку обтяжуючих обставин за рахунок урахування негативних характеристик винної особи, проте приходять до висновку, що така судова практика є законною та правомірною. Керуючись логікою, після цього необхідно говорити про те, що перелік цих чинників є відкритим та пропонувати внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 67 КК, тоді як усі прибічники зазначеної позиції наполягають на тому, що зазначений перелік є закритим, і має залишатись таким і надалі.

У свою чергу, пропозиція А. П. Козлова розширити перелік обтяжуючих обставин за рахунок включення до нього нових чинників, що характеризують підвищену суспільну небезпечність вчиненого злочину та особи винного, на відміну від точки зору С. В. Складарова, нам не здається такою вже безперспективною. Річ у тім, що життя не стоїть на місці: постійний розвиток суспільства призводить до зміни уявлень законодавця про те, яка поведінка є злочинною, чи, навпаки, незлочинною, а тому можуть з'являтися і нові, невідомі попередньому кримінальному законодавству чинники, що супроводжують злочинне діяння, та свідчать про його підвищену суспільну

небезпечність, як і небезпечність особи винного. Звідси випливає, що перелік обставин, які обтяжують покарання, якщо його залишати закритим, повинен періодично переглядатись та доповнюватись новими чинниками, якщо для цього виникне необхідність та будуть установлені відповідні підстави. Про той факт, що він насправді є далеко не вичерпним, бо законодавчо неможливо врахувати усі можливі обтяжуючі обставини, тому зазначаються лише окремі із них.

Що ж стосується вирішення проблеми виходу за межі закритого переліку обтяжуючих обставин, то ми поділяємо позицію А. В. Наумова, В. І. Свінкіна, Г. К. Буранова та інших науковців, які визнають судову практику врахування при призначенні покарання даних, що негативно характеризують особу винного, які не закріплені у переліку обтяжуючих обставин, неправомірною та незаконною. А. П. Козлов та В. П. Севастьянов також наполягають на тому, що у кримінальному законі не може бути легалізовано врахування інших обтяжуючих обставин, окрім тих, що передбачені у кримінальному законі, оскільки лише розширювальне тлумачення врахування особи винного дозволило доктрині кримінального права та судовій практиці включити в характеристику особи інші обставини як такі, що посилюють покарання, тобто врахування інших обставин за межами переліку обтяжуючих обставин – це справа теорії кримінального права та судової практики, але жодним чином не самого закону. Із висловленим можна погодитись, бо заборона враховувати при призначенні покарання інші негативні риси особи винного, не передбачені у ст. 67 КК, вже закріплена в нормах Загальної частини КК (маються на увазі положення ч. 3 ст. 67 КК, у якій під іншими обставинами, не зазначеними в частині 1 цієї статті, які суд не може визнати такими, що його обтяжують покарання, законодавець розуміє в тому числі й дані про особу винного, що характеризують її з негативного боку). При цьому ми не заперечуємо той факт, що особа винного, під якою у кримінально-правовій літературі розуміють сукупність соціально-політичних, психологічних та фізичних її ознак, є критерієм призначення покарання, який завжди буде братись до уваги при обранні злочинцю міри покарання за вчинення конкретного злочину. Наприклад, відповідно до реалізації принципу гуманізму у кримінальному праві, такі дані, що позитивно характеризують особу винного, як вчинення злочину вперше, особливі заслуги перед державою, наявність заохочень з місця роботи тощо, а також особливий стан цієї особи (наприклад, наявність на її утриманні непрацездатних батьків, дітей-інвалідів), суди зобов'язані враховувати при призначенні покарання, в тому числі як обставини, що його пом'якшують. Проте в основу посилення покарання повинні покладатися виключно негативні дані про особу винного, що передбачені у переліку обставин, які обтяжують покарання. Лише така позиція дозволить в подальшому уникнути виходу за межі вичерпного переліку обтяжуючих обставин [12, с. 24-25].

Висновки. Отже, для того, щоб унеможливити існуючу на цей час судову практику врахування при призначенні покарання негативних даних про особу винного як обставин, що лежать в основі його посилення, пропонуємо закріпити в статті 67 КК України положення про те, що при призначенні покарання суд не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, а також дані, що негативно характеризують особу винного, не зазначені в частині першій цієї статті. Водночас для того, щоб не допустити порушення принципу індивідуалізації призначення покарання, варто розширити перелік обтяжуючих обставин за рахунок таких даних про особу винного, як: а) наявність у неї погашених чи знятих в установленому законі порядку судимостей; б) зловживання винною особою алкоголем чи наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами або прекурсорами; в) наявність в минулому цієї особи адміністративних правопорушень чи дисциплінарних стягнень; г) її негативна характеристика у побуті, за місцем роботи чи за місцем відбування кримінального покарання, бо саме вони і враховуються судами при призначенні покарання.

Джерела та література

1. Благоев Е. В. Применение общих начал назначения уголовного наказания / Е. В. Благоев. – М.: Юрлитинформ, 2013. – 192 с.
2. Буранов Г. К. Отягчающие наказание обстоятельства в уголовном праве России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Г. К. Буранов; Ульянов. гос. ун-т. – Ульяновск, 2002. – 242 с.
3. Велиев С. А. Принципы назначения наказания / С. А. Велиев. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004. – 388 с.
4. Гаскин С. С. Отягчающие обстоятельства: уголовно-правовая характеристика и пути совершенствования законодательной регламентации / С. С. Гаскин. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 1984. – 104 с.
5. Горелик А. С. Взаимоотношение обстоятельств, влияющих на размер наказания / А. С. Горелик // Вопросы уголовной ответственности и наказания: межвуз. сб. науч. тр. – Красноярск, 1986. – 177 с.
6. Казміренко Л. І. Кримінальний кодекс України: психологічний аналіз кримінально-правових понять: монографія / Л. І. Казміренко, О. Л. Мартенко. – К.: КНТ, 2008. – 184 с.

7. Козлов А. П. Отягчающие обстоятельства в советском уголовном праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. П. Козлов. – М., 1978. – 24 с.
8. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М.: Наука, 1975. – 720 с.
9. Кругликов Л. Л. Правовые средства обеспечения справедливости наказания в процессе его индивидуализации: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Л. Л. Кругликов. – М., 1985. – 31 с.
10. Лысов М. Д. Наказание и его применение за должностные преступления (цели, эффективность, принципы индивидуализации) / М. Д. Лысов. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1977. – 157 с.
11. Лемішко Ю. Ю. Урахування обставин, які обтяжують покарання, у судовій практиці / Ю. Ю. Лемішко // Вісник прокуратури. – 2011. – № 10. – С. 63–68.
12. Лемішко Ю. Ю. Чи повинен перелік обставин, які обтяжують покарання, залишатись вичерпним? / Ю. Ю. Лемішко // Митна справа. – Ч. 2, кн. 2. – 2013. – № 1. – С. 21–25.
13. Мельникова Ю. Б. Дифференциация ответственности и индивидуализация наказания / Ю. Б. Мельникова. – Красноярск: Изд-во КрГУ, 1989. – 120 с.
14. Мясников О. А. Смягчающие и отягчающие наказание обстоятельства в теории, законодательстве и судебной практике / О. А. Мясников. – М.: Юрлитинформ, 2002. – 240 с.
15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред.: В. Ф. Бойко та ін. – 6-те вид., допов. – К.: А.С.К., 2000 – 1120 с.
16. Непомнящая Т. В. Назначение уголовного наказания: теория, практика, перспективы / Т. В. Непомнящая. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2006. – 781 с.
17. Преступление и наказание в Российской Федерации : популяр. коммент. к Уголов. кодексу РФ / отв. ред.: А. А. Цветинович, А. С. Горелик. – М.: БЕК, 1997. – 720 с.
18. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24 жовт. 2003 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6. – С. 14-16.
19. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 16 січня 2003 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 5. – С. 18–19.

Чупринский Б. Целесообразность закрепления неисчерпывающего перечня обстоятельств, которые отягощают наказание: дискуссионные моменты. В статье исследуются особенности применения обстоятельств, которые отягощают наказание и целесообразность закрепления исчерпывающего перечня таких обстоятельств в уголовном законодательстве Украины. Анализируется правовая природа этих обстоятельств, понятия, значение, классификация. Исследуется содержание тех обстоятельств, которые отягощают наказание, но не предусмотрены в УК Украины и при этом часто учитываются в судебной практике, с целью выявления типичных, обстоятельств, которым суды в приговорах придавали значение отягчающих. Устанавливается степень обоснованности признания их такими, которые отягощают наказание, а также целесообразность закрепления неисчерпаемого перечня обстоятельств, которые отягощают наказание в ст. 67 УК Украины, или расширить данный перечень и оставить исчерпывающим. Исследуется вопрос о том, ограничивает ли закрытый перечень отягчающих обстоятельств судебское усмотрение при определении меры уголовно-правовой ответственности, а соответственно и наказания. Предлагаются обоснованные пути преодоления противоречий и расхождений в толковании и применении обстоятельств, которые отягощают наказание в Уголовном кодексе Украины

Ключевые слова: уголовная ответственность, наказание, обстоятельства, которые отягощают наказание.

Chuprynskyi B. Advisability of Fixing a Non-exhaustive List of Circumstances Aggravating the Punishment: Discussion Aspects. The article considers peculiarities of application of the circumstances aggravating the punishment and advisability of fixing a comprehensive list of such circumstances in the Criminal Code of Ukraine. The emphasis is laid on the nature of these circumstances, the concepts, meanings and classification of them. In the focus of attention is legal nature the circumstances aggravating the punishment not covered by CC of Ukraine but are often taken into account in judicial practice. The research is aimed at revealing the typical circumstances which were most frequently classified by the courts as aggravating. The author tries to define the degree of validity of recognizing them as such and advisability of fixing a comprehensive list of circumstances aggravating the punishment in article 67 of CC of Ukraine or rather to expand this list of CC and make it comprehensive. The research attempts to answer the question whether the closed list of circumstances aggravating the punishment limits the judicial discretion in determining the measure of criminal-legal liability, and the criminal punishment accordingly. The article suggests reasonable ways of overcoming contradictions in the interpretation and application of the circumstances aggravating the punishment in the Criminal Code of Ukraine.

Key words: criminal liability, punishment, circumstances aggravating the punishment.